

خط نستعلیق

خطوط هفت‌گانه (اقسام سبعة) عبارتند از خطوطی که ظاهراً از دو خط معقلی و کوفی بوجود آمده‌اند و شامل خطوط : « ثلث، نسخ، محقق، ریحان، توقیع، رقاع و تعلیق » می‌باشد که اغلب در کشورهای عربی متداولند و برخی از آنها نیز اکنون دیگر منسوخ شده‌اند. در میان خطوط ایرانی و عربی، خط نستعلیق به گواه آثار آفریده شده به عنوان زیباترین خط و برتر از خطوط هفت‌گانه شناخته شده و آن را عروس خطوط اسلامی نامیده‌اند. خط نستعلیق (= نسخ‌تعلیق) از ترکیب دو خط « نسخ » و « تعلیق » بوجود آمده که سابقه‌ی آن به حدود قرن هفتم هجری می‌رسد و در دوره‌ی تیموریان توسط میرعلی تبریزی مدون و قانونمند شد و به دست میرعماد الحسنی (درگذشت ۱۰۲۴ ه.ق.) به اوج زیبایی خود رسید.

خط نسخ چون تقریباً در سطح خط زمینه نوشته می‌شود، بین تمام خطوط هفت‌گانه خواناترین خط است و به همین دلیل معمولاً برای نوشتن ادعیه و قرآن استفاده شده و می‌شود. اما تعلیق که بیشتر به عنوان خط تحریر برای نوشتن نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی بکار می‌رفته، دارای دوایر زیاد، حروف مدور و قابلیت بسیاری در ارائه‌ی ترکیب‌های متنوع و کمیوزیسیون‌های گوناگون دارد. به همین دلیل بیشتر در بین کسانی رواج داشته که از نظر سواد و میزان آشنایی با خط در سطح بالایی بوده و در زمانه‌ی بی‌حوصله‌ی ما نمی‌تواند از نظر خوانایی گستره‌ی کاربری همگانی پیدا کند. اما خط نستعلیق که دارای تناسب بی‌نظیری در میزان سطح و دور است، هر دو مزیت خوانایی و توان ارائه‌ی ترکیب‌های گوناگون را دارد. که به همین دلیل برای نوشتن زبان فارسی، مناسب‌ترین خط است و از این‌رو خط ملی و رسمی ایران بشمار می‌رود.

از قله‌های متقدم این هنر می‌توان به هنرمندانی چون میرحسین ترک (ق ۱۳۰۰ ه.ق.)، میرزا رضا کلهر (ف ۱۳۱۰ ه.ق.)، میرزا غلامرضا اصفهانی (ف ۱۳۰۴ ه.ق.) و عمادالکتاب (ف ۱۳۱۵ ه.ش.) اشاره کرد که هرکدام در پیشرفت و تحول این خط نقشی بسزا داشته‌اند. در بین بزرگان نستعلیق که هنوز سرانگشتان نگارگیشان با مرکب‌سیاه، کاغذ را روسفید می‌کند، استادان غلام‌حسین امیرخانی، عباس اخوین و کیخسرو خروش قله‌هایی هستند که نامشان همواره بر تارک این هنر خواهد درخشید.